

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 8, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 331.101.262

С. П. Стеценко,

к. е. н., доцент кафедри менеджменту в будівництві, Київський національний університет будівництва і архітектури

РІВЕНЬ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

S. Stetsenko,

Ph.D. in economics, associate professor department, Kyiv National University of Construction and Architecture

A LEVEL OF HUMAN DEVELOPMENT IS IN MYKOLAIV AREA

У статті представлено теоретичні положення людського розвитку. Досліджено рівень людського розвитку в Миколаївській області та запропоновано напрями його підвищення.

The paper presents the theoretical principles of human development. The level of human development in Mykolaiv region and the directions of its improvement.

Ключові слова: людський розвиток, людський потенціал, індекс людського розвитку

Keywords: human development, human potential, human development index.

Постановка проблеми. Для будь-якої країни сталий розвиток означає систему взаємоузгоджених соціальних, економічних, природоохоронних, управлінських заходів, які сформовані на засадах довіри, партнерства, солідарності, етичних цінностей, безпечного навколишнього середовища, національних джерел духовності. В основі сталого розвитку лежать невід'ємні права людини на життя та повноцінний розвиток. Тому дослідження умов людського розвитку в контексті системи формування доходів дозволяє зрозуміти витоки проблем розвитку людського потенціалу та доповнює теоретико-методологічні засади пошуку шляхів вирішення цих проблем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних питань людського розвитку присвячено багато наукових праць зарубіжних та вітчизняних учених, серед яких відомі дослідники: Г. Беккер, Г. Герасименко, О. Грішнова, Е. Лібанова, Л. Лісогор та ін. Недивлячись на їх значні досягнення питання створення соціально-економічних умов та забезпечення людського розвитку потребують подальших досліджень.

Ціль роботи. Дослідження рівня людського розвитку в Миколаївській області та визначення найбільш важливих напрямів його підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Людський розвиток визначається як процес зростання людських можливостей, що забезпечується політичною свободою, правами людини, суспільною повагою до особистості, здоровим довкіллям. Матеріальне благополуччя розглядається лише як одна з базових можливостей вибору, але воно не є всепоглинаючою метою [1, с.91]. Розвиток людського потенціалу при цьому розглядається як власне мета та критерій суспільного прогресу й економічного зростання, а основоположними можливостями людського розвитку визначено довге і здорове життя, здобуття знань (освіти) та доступ до засобів, що забезпечують гідний життєвий рівень [1, с.88; 3, с.7; 4, с.131].

Україна приєдналася до програми людського розвитку у 1993 р. (зроблена була перша оцінка Індексу людського розвитку (ІЛР) за 1990 р.) й посіла 45 місце. Вона була віднесена до держав які стрімко розвиваються і з високим рівнем людського розвитку, але у 2007 р. цей показник значно знизився і Україна посіла 85 позицію, за рейтингом розрахованим ПРООН та представленою у 2009 р. в Доповіді про людський розвиток [7, с.25].

Індекс людського розвитку виступає інтегрованою оцінкою цивілізованості країни та агрегує індекс очікуваної тривалості життя, освітній індекс та індекс ВВП на душу населення за паритетами національних валют.

Створена ООН багаторівнева система показників людського розвитку охоплює майже всі істотні аспекти життя людини і, в принципі, надає можливість моніторингу змін у людському розвитку [8, с.19].

Проілюструємо індекси складових ІЛР на прикладі Миколаївської області, яка відноситься до регіонів, що тяжіють до стабільності, в 2011 р. (15 місце в рейтингу), хоча в 1999 році область займала 24 місце (табл. 1) [8].

Середнім є індекс екологічної ситуації за рахунок того, що основні забруднювачі навколишнього середовища – промислові підприємства працюють не на повну потужність.

Так, наприклад, якщо в 1990 р. викидів шкідливих речовин стаціонарними джерелами забруднення в атмосферне повітря було 129,7 тис. т., то в 2001 р. воно скоротилось до 26,0 тис.т. і в 2011 р. становило 38,8 тис. т. Другим важливим показником ІЛР є фінансування людського розвитку, який більшою мірою, ніж інші, віддзеркалює спрямованість регіональної політики (7 місце у рейтингу).

Соціальне середовище в Миколаївській області все ж таки мало тенденцію до погіршення (з 15 місця в 2006 р. до 19 в 2011 р.), тобто воно стало менш соціально безпечним, з погіршеним соціально-психологічним кліматом.

Таблиця 1.

Індекс регіонального людського розвитку та його складові частини в Миколаївській області, (індекс/рейтинг)

№ п/п	Складові ІЛР	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1	Демографічний розвиток	0,318	0,330	0,278	0,244	0,212	0,305
		16	15	20	18	21	21
2	Розвиток ринку праці	0,594	0,559	0,564	0,705	0687	0,691
		12	12	13	11	9	7
3	Матеріальний добробут	0,391	0,366	0,402	0,458	0,408	0,469
		17	18	14	11	10	9
4	Умови проживання населення	0,311	0,313	0,315	0,315	0,304	0,304
		12	11	12	13	13	13

5	Рівень освіти	0,394	0,388	0,384	0,391	0,413	0,372
		16	16	17	16	16	19
6	Стан та охорона здоров'я	0,636	0,676	0,710	0,647	0,556	0,500
		17	9	6	15	13	16
7	Соціальне середовище	0,554	0,565	0,510	0,526	0,515	0,458
		15	14	16	14	16	19
8	Екологічна ситуація	0,805	0,755	0,767	0,754	0,749	0,728
		16	14	13	13	14	16
9	Фінансування людського розвитку	0,388	0,410	0,506	0,464	0,446	0,511
		8	10	12	11	13	7
	Індекс регіонального людського розвитку	0,485	0,482	0,489	0,495	0,472	0,475
		14	11	15	17	17	15

Рівень освіти в Миколаївській області погіршився з 16 місця у рейтингу у 2006 р. до 19 у 2011 р., але він залишається високим для областей, що відносяться до аграрного спрямування у виробництві.

Демографічний розвиток регіону інтегрує результати минулих та сучасних соціально-демографічних процесів через індикатори народжуваності, смертності та міграції. Для Миколаївської області він погіршився з 16 місця у рейтингу (2006 р.) до 21 (2011 р.). У 2011 р. природний приріст населення склав – 10,3 на 1 тис. наявного населення (у містах він – 4,8, а в сільській місцевості – 13,9). Крім того у 2011 р. сальдо міжрегіональної міграції склало – 503 особи.

Характеристика стану здоров'я регіону та розвитку охорони здоров'я є дуже чутливою і схильною до коливань (в 2008 р. – 6 місце, у 2011 – 16 місце). Миколаївщина понизила свої показники за рахунок втрати кількості місць лікарняних ліжок з 133,1 на 10 тис. населення в 2006 р. до 109,5 в 2011 р. Хоча зросли ризики захворювань на так звані «соціальні» хвороби тощо. Так, наприклад, захворюваність на активний туберкульоз зростає з 2910 осіб (з діагнозом, що встановлений уперше в житті) в 2006 р. до 3913 осіб в 2011 р. Погіршився показник ВІЛ-інфікованих (з 165 особи в 2006 р. – до 375 в 2011 р.) та хворих на СНІД (з 5 осіб у 2006 р. – до 141 в 2011 р.). Рівень безробіття населення в регіоні знизився з 87,0 тис. до 62,8 тис. Умови проживання населення регіону не змінилися, а саме: ступінь забезпеченості житлом, його комфортності та розвитку інфраструктури.

Показники індексу людського розвитку Миколаївської області визначаються розвитком ринку праці (7 місце) і матеріальний добробут – 9, які тісно пов'язані між собою.

Наведені результати оцінки людського розвитку свідчать, що сьогодні для досягнення економічного та соціального розвитку в Україні, доцільно реалізувати щонайменше шість основних напрямів підвищення людського розвитку: вдосконалити систему освіти; вдосконалити систему охорони здоров'я; підвищити рівень життя й подолати бідність; забезпечити продуктивну зайнятість; сприяти подоланню тендерної нерівності; запобігати соціальному відторгненню.

Висновки. Визначено, що людський розвиток це мінливий безперервний процес розширення можливостей вибору, серед яких визначальними вважаються довге і здорове життя, здобуття освіти, доступ до засобів, що забезпечують гідний життєвий рівень.

Протягом останніх років, Миколаївська область досягла певного прогресу у сфері людського розвитку, зокрема у 2011 р. (посіла 15 місце в рейтингу), хоча в 2006 році область займала 14 місце. Отже Регіональна політика повинна бути націлена не тільки на зменшення регіональної, соціальної та економічної диференціації, а й на створення підвалин і стимулів для прискореного регіонального розвитку, з одночасним вирішенням питань, які впливають на людський розвиток.

Література.

- Гришнова О. А. Людський розвиток : Навч. посіб. / О.А.Гришнова. – К. : КНЕУ, 2006. – 308 с.
- Звіт з людського розвитку в Україні за 2011 рік. Людський розвиток і європейський вибір України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org.ua/files/national_hdr_ukr.pdf
- Кочура І.Ю. Людський розвиток як чинник економічного зростання : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. економ. Наук : спец 08.09.01 – Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика / І.Ю. Кочура. – К., 2005. – 20 с.
- Людський розвиток в Україні : мінімізація соціальних ризиків (колективна науково-аналітична монографія) / За ред. Е.М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, Держкомстат України, 2010. – 496 с.
- Національна доповідь : Цілі розвитку тисячоліття – Україна 2012 рік. – К., 2012 р. – 107с.
- Пухтаєвич Г.О. Аналіз національної економіки : Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Г.О. Пухтаєвич. – К. : КНЕУ, 2003. – 148 с.
- Шаульська Л. В. Стратегія розвитку трудового потенціалу України : монографія / Л. В. Шаульська. – Донецьк : Ін-т економіки промисловості НАН України. – 2005. – 386 с.
- Регіональний людський розвиток: Статистичний бюлетень / Державний комітет статистики України. К.: ДССУ, 2012. - 44 с.

References.

- Hrishnova, O. A. (2006), "Liud's'kyj rozvytok", [Liud's'kyj rozvytok], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
- "Zvit z liud's'koho rozvytku v Ukraini za 2011 rik. Liud's'kyj rozvytok i ievropejs'kyj vybir Ukrainy", [Online], available at: http://www.un.org.ua/files/national_hdr_ukr.pdf
- Kochura, I.Yu. (2005), "Human development as factor of the economy growing", Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
- Libanovoi, E.M. (2010), "Liud's'kyj rozvytok v Ukraini : minimizatsiia sotsial'nykh ryzykiv", [Liud's'kyj rozvytok v Ukraini], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
- Natsional'na dopovid' (2012), "Tsili rozvytku tysyacholittia – Ukraina 2012 rik.", Kyiv, Ukraine.
- Pukhtaievych, H.O. (2003), "Analiz natsional'noi ekonomiky", [Natsional'nf ekonomika], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
- Shaul's'ka, L. V. (2005), "Stratehiia rozvytku trudovoho potentsialu Ukrainy", [Trudovoi potentsial], Naukova dumka, Donetsk, Ukraine.
- Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy (2012), "Rehional'nyj liud's'kyj rozvytok", Statystychnyj biulleten', p. 44.

Стаття надійшла до редакції 18.08.2013 р.